

Європейська та світова практика академічної мобільності для інноваційного розвитку освітнього простору України

Черушева Галина Бартбеківна¹, Колесник Світлана Григорівна²,
Довбня Софія Олегівна³

Опубліковано	Секція	УДК
27.03.2023	Освіта/Педагогіка	378.004.946.06

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7791200>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У статті з'ясовано, що академічна мобільність є пріоритетним напрямом діяльності закладу вищої освіти. На основі аналізу наукової літератури дано означення поняття «академічна мобільність» та охарактеризовано її переваги. Значна увага приділена розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та їх впливу на академічну мобільність. Доведено, що сьогодні академічна мобільність можлива в очній, дистанційній та змішаній формі. Детально проаналізовано досвід реалізації академічної мобільності у країнах ЄС, США та Канади. У ході дослідження з'ясовано, що реалізація академічної мобільності в Україні потребує певного удосконалення для розвитку інноваційного освітнього простору. На основі аналізу наукової літератури описано способи підвищення ефективності реалізації академічної мобільності в Україні на національному, інституційному та індивідуальному рівнях. Окреслені способи спрямовані на створення інноваційного освітнього простору в закладах вищої освіти України.

Ключові слова: академічна мобільність, інтернаціоналізація, інформаційно-комунікаційні технології, освітній простір, освітні та науково-дослідні проекти.

European and world practices of academic mobility for innovative development of educational environment in Ukraine

Annotation. The article proves that academic mobility is one of the priority activities of the modern institution of higher education. At the same time, academic mobility is an important factor in the enhancement of the efficiency of the education system and it is a necessary condition for its internationalization as well. The article determines the category of academic mobility and describes its advantages for all the participants of the educational process. The study shows that academic mobility assists in the modernization of the

¹ кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри філософії, права та соціально-гуманітарних дисциплін, завідувач відділом профорієнтаційної роботи, фінансово-економічний факультет, Національна академія статистики, обліку та аудиту, 04107, м. Київ, вул. Підгірна, 1, <https://orcid.org/0000-0001-9652-0913>

² Старший викладач, кафедра вищої математики, математичного моделювання та фізики, Навчально-науковий інститут інформаційних технологій, Державний університет телекомунікацій, 03110, м. Київ, вул. Солом'янська, 7, <https://orcid.org/0009-0000-6993-4870>

³ кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 01030, м. Київ, вул. Пирогова, 9, <https://orcid.org/0000-0002-2882-4680>

education system in accordance with world standards, and ensures its competitiveness and attraction. Moreover, participation in projects of academic mobility helps individuals to improve their professional competence and soft skills. Besides, the findings show that information-communication technologies affect academic mobility significantly and change its forms. Currently, distance and hybrid forms of academic mobility are as popular as a traditional ones. Also, digital tools contribute to the creation of an innovative educational environment. To enhance the European integration of Ukrainian institutions of higher education and to maximize the possibilities of academic mobility, we analyzed European and world experiences to reveal the most effective practices. Thus, it was found that academic mobility occurs on international, national, and institutional levels in EU countries. The authors described the projects at all levels and outlined their advantages in detail. Also, the research concerns the study of academic mobility programs in the USA and Canada. We have found that these programs are oriented towards the enhancement of cross-cultural links, improvement of academic outcomes, and language competency in particular. The article showed that the implementation of academic mobility in Ukraine needs some improvements to develop an innovative educational environment. On the basis of scientific literature, we described the ways to enhance the efficiency of the implementation of academic mobility projects in Ukraine on the basis of European and world practices. Also, these ways are aimed at the creation of an efficient innovative educational environment in Ukrainian institutions of higher education.

Keywords: academic mobility, internationalization, information-communication technologies, educational environment, educational and research projects.

Вступ

Активні євроінтеграційні процеси сучасного суспільства перетворюють освіту та знання на транснаціональні явища. Європейський простір вищої освіти, міждержавна структура освітнього та наукового співробітництва, яку засновано на Конференції міністрів країн – учасниць Болонського процесу в 2010 році, передбачають наближення підходів до організації освіти, забезпечення академічної свободи та інституційної автономії, взаємне визнання документів про освіту, а також зростання мобільності здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників [1]. У таких умовах академічна мобільність, один із базових принципів Болонського процесу, є важливим чинником підвищення якості освіти та необхідною умовою інтернаціоналізації професійної підготовки в багатьох закладах вищої освіти (далі – ЗВО) в Україні, зокрема після підписання нею Болонської декларації у 2005 році [2]. Водночас сприяння мобільності є однією з цілей на шляху до комплексної та системної модернізації існуючої системи вищої освіти відповідно до загальноєвропейських стандартів, підвищення її привабливості, доступності та конкурентоспроможності.

Академічна мобільність є актуальною проблемою сучасного науково-педагогічного дискурсу. Про це свідчить значна кількість наукових досліджень, присвячених вивченню явища інтернаціоналізації та модернізації освітнього процесу, а також міжнародної співпраці для підвищення якості освіти. Так, роботи А. Зленко, О. Ісайкіної [1], В. Антонюк [3], Д. Дерев'янка [4], А. Загородньої [5], С. Хоминець [6] присвячені аналізу понятійно-категоріального апарату у сфері академічної мобільності. Водночас Д. Дерев'янка [4] досліджував проблему державного регулювання процесу академічної мобільності в Україні і за кордоном. У наукових розвідках С. Хоминець та О. Канюк [7] детально описано організаційно-змістові аспекти академічної мобільності.

Значна кількість праць присвячена дослідженню зарубіжного досвіду реалізації академічної мобільності. Так, Д. Дерев'янка [4], С. Хоминець та О. Канюк [7], Я. Слуцький [8], Е. Ян, Й. Жу та Дж. Хе [9] вивчали академічну мобільність у США. У статті

К. Грантхам [10] описано особливості діяльності національних агенцій, які координують проекти академічної мобільності в Канаді. А. Загородня [5], Ю. Заячук [11], Л. Швидун [12], С. Глібо, О. Розгон, І. Подрес-Ряполова [13], К. Біста, Р. Аллен, Р. Чан [14] досліджували особливості реалізації академічної мобільності в країнах ЄС на міжнародному, національному, інституційному та індивідуальному рівнях.

Також треба зауважити, що значна кількість авторів (К. Біста, Р. Аллен, Р. Чан [14], Я. Гасинець, М. Вакерич, Ф. Куртяк [15], М. Мучацкі [16], А. Олексієнко, Л. Котенджи, В. Кирилова, О. Весова [17]) у своїх дослідженнях зазначають, що реалізація академічної мобільності відбувається в умовах цифрових трансформацій і потребує широкого запровадження інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) з метою розвитку інноваційного освітнього простору.

Незважаючи на той факт, що в останні роки ми спостерігаємо значні трансформації національної системи вищої освіти, спрямовані на її євроінтеграцію та реформування відповідно до вимог міжнародних стандартів, актуальними для науковців залишаються проблеми, що стосуються детального розкриття явища академічної мобільності, окреслення його перспектив, аналізу європейських та світових практик для розвитку інноваційного освітнього простору в Україні.

Мета статті – дослідити поняття академічної мобільності та узагальнити міжнародний досвід її реалізації з метою розвитку інноваційного освітнього простору в Україні.

Результати

Академічна мобільність здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників є одним із пріоритетних напрямів діяльності ЗВО, відповіддю національної системи освіти на глобальні виклики та конкуренцію на ринку освітніх послуг, а також чинником входження України до європейсько-орієнтованого освітнього простору [12]. Згідно з дослідженнями С. Хоминець та О. Канюк, академічна мобільність – форма організації освітнього процесу, що забезпечує можливість навчатися, викладати, стажуватися чи займатися науковою діяльністю в іншому закладі освіти на території країни чи поза її межами [7].

Формування академічної мобільності є невід’ємною ознакою модернізації освіти, оскільки такий вид діяльності ЗВО сприяє покращенню якості освіти, підвищенню ефективності наукових досліджень, удосконаленню системи управління та зростанню конкурентоспроможності випускників, а також дає змогу впроваджувати передовий досвід зарубіжних університетів [5]. Крім того, академічна мобільність орієнтована на підвищення рівня знань в учасників освітнього процесу, досягнення цілісності та наступності в навчанні, формування необхідних компетенцій та м’яких навичок, як-от: творчості, критичного мислення, комунікативності, лідерських якостей, динамічності, відкритості тощо [12]. З іншого боку, академічна мобільність – об’єктивна реакція на зміни в освітньому просторі, впровадження інноваційних технологій, інтенсифікацію навчання на основі досвіду, що має на меті підвищення ефективності освітнього процесу та професійної підготовки і є формою інтернаціоналізації освіти [10].

Д. Дерев’янку під академічною мобільністю студентів розуміє форму організації навчання студентів, пов’язану з переміщенням в інший ЗВО на певний період і поверненням у базовий ЗВО для завершення навчання [4]. Водночас розвиток ІКТ та їх широке використання в освіті впливає і на профіль сучасної академічної мобільності, змінюючи форми організації навчання та управління освітою [15] та забезпечуючи впровадження очної (фізичного переміщення між ЗВО), дистанційної (інтерактивної взаємодії за допомогою ІКТ) та змішаної (очно-дистанційної) участі [16, 17]. Аналіз наукових досліджень дає нам можливість стверджувати, що на сьогодні існує

необхідність підготовки учасників освітнього процесу до віртуальної академічної мобільності, що сприяє розширенню освітнього простору за рахунок ІКТ та дає змогу впровадити основний принцип академічної мобільності – навчання впродовж усього життя [6].

Розвиток сучасної освітньої системи в контексті глобальних викликів та створення інноваційного освітнього простору неможливий без академічної мобільності, яка збільшує шанси учасника на самореалізацію, підвищує якість трудових ресурсів країни, сприяє впровадженню ідей модернізації та інтернаціоналізації [12]. На сьогодні міжнародна діяльність ЗВО України орієнтована на інтеграцію в європейський та світовий освітній простір через розширення зв'язків з провідними зарубіжними університетами і науково-дослідними установами, а також через участь у проєктах міжнародних організацій [4]. Для ефективної реалізації заходів академічної мобільності, максимального використання її потенціалу в Україні та підвищення конкурентоспроможності випускників вітчизняних ЗВО вважаємо за необхідне проаналізувати європейську та світову практику.

Університети та науково-дослідні установи країн ЄС пропонують різноманітні програми академічної мобільності для всіх учасників освітнього процесу: студентів, науково-педагогічних, наукових працівників, аспірантів та докторантів. Умовно заходи академічної мобільності в країнах ЄС можна поділити на три рівні: міжнародний, національний, індивідуальний (рис. 1). Проаналізуємо їх детальніше.

Програми міжнародної академічної мобільності включають Erasmus, Horizon 2020, Tempus, а в подальшому Erasmus+ та Horizon Europe.

Erasmus – найбільша освітня програма ЄС, яка сприяє інтернаціоналізації вищої освіти і забезпечує широкі можливості для навчання, стажування, обмінних програм та спільних проєктів [5]. Програма націлена на посилення партнерства в галузі освіти і науки, підвищення привабливості вищої освіти через двосторонні обміни, спільні магістерські та докторські програми. Erasmus+ є циклом програми Erasmus і спрямована на розширення університетської співпраці на основі укладання двосторонніх міжінституційних угод про мобільність між ЗВО країн-членів та країн-партнерів програми. Erasmus+ надає можливість навчання та стажування в європейських університетах, сприяє ознайомленню з вищою освітою країн – членів програми, обміну знаннями, ідеями, контактами та відповідає зовнішнім пріоритетам і стратегії ЄС [11]. У рамках Erasmus+ діє програма Jean Monnet, мета якої – активізація євроінтеграційного дискурсу та європейських студій [5].

Horizon 2020 – це одна з найбільших рамкових програм ЄС з досліджень та інновацій, призначена для значного зменшення забруднення Середземного моря. Програма покликана сприяти збільшенню кількості інноваційних технологій, відкриттів, перспективних розробок та їх впровадження і сконцентрована на підтримці впровадження і розвитку інновацій, зокрема в освіті та промисловості. Проєкти Horizon 2020 були відкритими для індивідуальних та командних досліджень в усіх галузях знань, серед яких транспорт, харчова промисловість, охорона здоров'я, безпека, культура, освіта [13]. Після завершення Horizon 2020 було розпочато Horizon Europe, міжнародну науково-дослідну та інноваційну рамкову програму, яка сприяє співпраці та підтримує поширення передових знань і технологій для розв'язання глобальних проблем. Заходи Horizon Europe стосуються досягнення сталого розвитку, боротьби зі зміною клімату, підвищення конкурентоспроможності Європи.

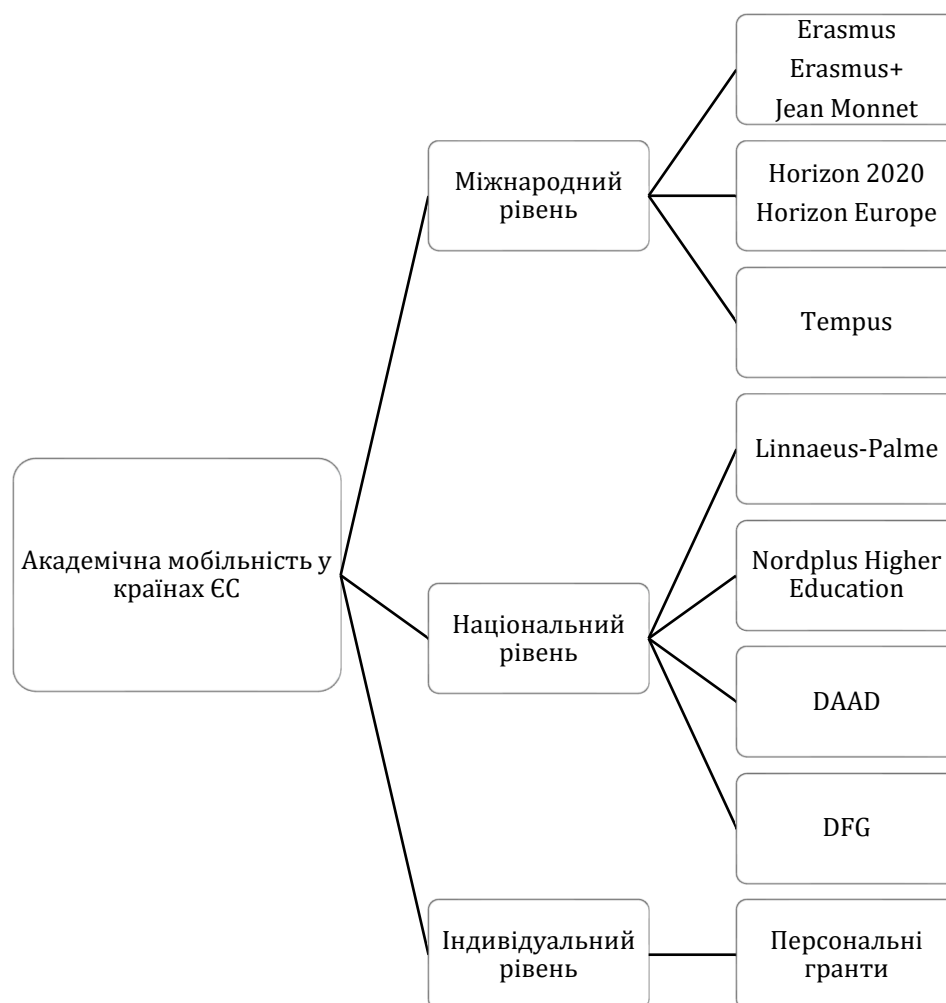

Рис. 1. Рівні академічної мобільності в країнах ЄС

Джерело: розроблено авторами на основі [5, 11].

Програма Tempus, останній етап якої завершився у 2017 році, була створена для розширення співпраці у сфері вищої освіти між ЄС та країнами-партнерами в контексті реалізації Болонського процесу. Проекти Tempus включали спільні проекти та структурні заходи. Конкурси програми Tempus наразі завершено, а нові проекти оголошуються в рамках Еразмус+ [3, 11].

Окрім загальноєвропейських програм академічної мобільності, існують національні проекти, які фінансуються національними урядами, окремими ЗВО чи науково-дослідними організаціями. Серед найбільш відомих програм на національному рівні – Linnaeus-Palme, Nordplus Higher Education, DAAD, DFG [11, 18].

Linnaeus-Palme – це програма Шведської агенції співпраці у сфері міжнародного розвитку, створена з метою підвищення співпраці між університетами в Швеції та в країнах, що розвиваються. За сприяння програми студенти та науково-педагогічні працівники мають змогу навчатися чи стажуватися в ЗВО Швеції. Nordplus Higher Education пропонує фінансування на навчання чи стажування в ЗВО Норвегії, Швеції, Фінляндії, Данії, Ісландії та країн Балтії з метою підвищення міжкультурного діалогу, підтримки інновацій та системи навчання впродовж життя, поширення рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу, стимулювання інтересу вивчення окремих культур і мов, у тому числі національних меншин.

DAAD, Німецька служба академічних обмінів, є посередницькою організацією, яка підтримує наукові дослідження та розвиток співпраці в галузі вищої освіти. DAAD

передбачає надання індивідуальних наукових стипендій для здобувачів наукового ступеня доктора філософії та для викладачів ЗВО. Визначено, що основною метою служби є інтернаціоналізація діяльності німецьких університетів та науково-дослідних організацій, підвищення інтересу до вивчення німецької мови та культури у світі, а також допомога країнам, що розвиваються, у створенні ефективних та конкурентоспроможних ЗВО. DFG – програми Німецького дослідницького фонду, який здійснює підтримку спільних дослідницьких ініціатив, організовує семінари та конференції щодо актуальних науково-дослідних проєктів та ініціює обмін аспірантами. Проєкти фонду охоплюють усі галузі знань, проте основна мета заходів – розвиток німецької науки та підвищення її конкурентоспроможності. За сприяння фонду можна також залучити експертів для здійснення наукової експертизи досліджень.

Окрім того, в рамках реалізації програм академічної мобільності в країнах ЄС значний інтерес для дослідників та здобувачів освіти становлять персональні гранти. На сьогодні існує низка фондів та ініціатив, які пропонують персональні гранти. Найвідомішими є: Фондація Александра фон Гумбольдта (Alexander von Humboldt Foundation), Європейський консорціум інноваційних університетів (European Consortium of Innovative Universities), Програма університетських обмінів для країн Центральної Європи (Central European Exchange Program for University Studies), Польська національна агенція академічних обмінів (Polish National Agency for Academic Exchanges). Персональні гранти можуть отримати і студенти, і викладачі для навчання чи стажування в закордонних університетах. Програми індивідуального рівня покликані підвищити інтернаціоналізацію національних систем вищої освіти та забезпечити учасникам освітнього процесу можливість отримати міжнародний досвід.

На окрему увагу заслуговує досвід реалізації програм академічної мобільності в університетах США. Так, американські заклади освіти імплементують міжнародні програми для надання міжкультурних перспектив здобувачам освіти, підвищення освітніх досягнень через вивчення профільних дисциплін в іншому ЗВО, підвищення рівня володіння іноземною мовою, а також отримання фінансової підтримки для навчання. У контексті вищої освіти США академічна мобільність є діяльністю, спрямованою не на отримання прибутку, а на зростання престижу та посилення стратегічного розвитку закладу освіти [7]. Найбільш відомими є програми академічного обміну Fulbright Program та Global UGRAD.

Fulbright Program спонсорується урядом США та адмініструється Інститутом Міжнародної освіти. Програма організовує щорічні конкурси для студентів та випускників ЗВО (Fulbright Graduate Student Program), молодих викладачів та дослідників (Fulbright Research and Development Program та Fulbright Foreign Language Teaching Assistant Program), докторів філософії, докторів наук, дослідників та фахівців (Fulbright Visiting Scholar Program), викладачів (Fulbright Scholar-in-Residence Program), а також для закладів освіти та науково-дослідних установ (Fulbright Specialist Program) [19]. Головна ідея програми – створення освітнього простору на засадах взаємодії та взаєморозуміння, пізнання й поваги до різноманітного світу, а також створення рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу.

Global UGRAD – студентська обмінна програма, яка фінансується Бюро освіти та культури Державного департаменту США. Учасники проєкту мають можливість навчатися протягом семестру в акредитованих коледжах та університетах США, вивчаючи особливості устрою американського суспільства та культуру країни. Крім того, студенти беруть участь у волонтерських заходах, присвячених розвитку місцевих громад [20].

До того ж, у США існують двосторонні академічні програми, як-от Американсько-мексиканський двосторонній форум у сфері вищої освіти, інновацій та досліджень (The US-Mexico Bilateral Forum on Higher Education, Innovation, and Research). Форум був заснований у 2014 році з метою розширення можливостей для освітніх обмінів, партнерства в галузі досліджень та транскордонних інновацій. Завдання двостороннього форуму – сприяння розвитку освіти та професійної підготовки фахівців XXI століття для економічного процвітання та сталого розвитку [21].

Слід зазначити, що значна частина університетів США беруть участь у заходах академічної мобільності. Так, Колумбійський університет активно співпрацює із ЗВО Європи та Азії, надаючи можливість студентам навчатися за кордоном, а на базі університету створено освітні та наукові підрозділи, які реалізують інтегровані програми. Основними видами програм, які пропонуються відповідно до угод академічної мобільності студентів, є: програми мобільності за кордоном для студентів, які навчаються в Колумбійському коледжі; літні мовні програми в зарубіжних університетах; річна програма бізнесу; програма вивчення іноземної мови в Колумбійському університеті [5, 7, 8].

Гарвардський університет також пропонує студентам і викладачам різноманітні освітні програми, спрямовані на вивчення культурного досвіду країни перебування, ознайомлення з її традиціями. На базі університету працюють мовні літні школи для студентів бакалаврату і магістратури, а також для викладачів з інших університетів. Крім того, учасники програм академічної мобільності можуть брати участь у виконанні освітніх і наукових проєктів та здійснювати спільні дослідження. Науково-педагогічні працівники Гарвардського університету мають можливість стати учасниками середньострокових та довгострокових програм академічної мобільності (до 10 місяців) для здійснення наукових досліджень за кордоном. Водночас на основі двосторонніх угод викладачі та дослідники з зарубіжних ЗВО можуть навчатися за програмою підготовки докторів філософії на відповідних кафедрах та викладати дисципліни, на яких вони спеціалізуються [7, 9]. Схожі програми діють і в інших університетах США, проте пандемія COVID-19 значно змінила профіль академічної мобільності й багато проєктів сьогодні відбуваються дистанційно або в гібридному форматі [14].

Досвід реалізації академічної мобільності в Канаді доводить, що більшість проєктів здійснюються за координації агенцій національного рівня, а саме: Асоціації університетів і коледжів Канади (Association of Universities and Colleges in Canada), Канадійської служби у сфері університетської освіти за кордоном (Cuso International), Канадійського бюро міжнародної освіти (Canadian Bureau for International Education), Мережі освітніх центрів Канади (Canadian Education Centre Network). Цілями цих організацій визначено розширення співпраці освітніх та наукових об'єднань в усьому світі, сприяння реалізації потенціалу учасників освітнього процесу, розвиток їхніх навичок та створення рівних можливостей [10].

Отже, на сьогодні академічна мобільність набула значного поширення, даючи можливість здобувачам освіти та науково-педагогічним чи науковим працівникам підвищити свій рівень підготовки. Академічна мобільність реалізується в очній, дистанційній чи гібридній формі, а проєкти можуть бути короткостроковими, середньостроковими чи довгостроковими. Проте аналіз наукових джерел [1, 2, 5, 6] свідчить, що реалізація академічної мобільності в Україні потребує певного вдосконалення для розвитку інноваційного освітнього простору. У таблиці 1 подано узагальнений аналіз способів підвищення ефективності реалізації академічної мобільності в Україні на основі вивчення європейської та світової практики. Аналіз здійснено на національному, інституційному та індивідуальному рівнях.

Способи підвищення ефективності реалізації заходів академічної мобільності в Україні

Рівень академічної мобільності	Способи підвищення ефективності
Національний рівень	<p>Державне регулювання активізації академічної мобільності через впровадження актуальних організаційних, економічних та інформаційних заходів [2, 4];</p> <p>ініціювання створення національних агенцій для координації програм академічної мобільності [10];</p> <p>реалізація права учасників освітнього процесу на академічну мобільність [4];</p> <p>створення єдиної інформаційної бази даних про проекти міжнародної академічної мобільності [7];</p> <p>сприяння прямій міжвузівській співпраці в освітній та науковій сферах [1];</p> <p>розвиток системи гнучких освітніх механізмів визнання освітніх досягнень учасників академічної мобільності після навчання в інших ЗВО [1, 7];</p> <p>створення національної інфраструктури для підтримки учасників академічної мобільності в Україні [7];</p> <p>сприяння розвитку дистанційної та змішаної форм навчання у вітчизняних ЗВО [5];</p> <p>цифрова трансформація освітнього простору [14, 15, 16, 17]</p>
Інституційний рівень	<p>Забезпечення належного рівня підготовки здобувачів вищої освіти для навчання за кордоном [5, 11];</p> <p>орієнтація на високий рівень мовної підготовки учасників освітнього процесу для уникнення бар'єрів спілкування та належного опанування освітніх програм у зарубіжних ЗВО [5, 7, 11];</p> <p>інтернаціоналізація освітніх програм та формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти [3, 8, 12];</p> <p>супровід учасників академічної мобільності, аналіз освітніх досягнень [12];</p> <p>цільове фінансування програм академічної мобільності, що реалізуються в рамках прямої співпраці [2, 3, 4, 11, 12];</p> <p>удосконалення організаційних та нормативних механізмів реалізації академічної мобільності [3, 8, 12, 3];</p> <p>удосконалення методичного забезпечення програм академічної мобільності та інтегрованих освітніх програм [11];</p> <p>залучення здобувачів освіти, науково-педагогічних та наукових працівників до організації академічної мобільності [9, 11];</p> <p>зміна форм організації навчання та широке впровадження дистанційної та змішаної форм навчання [8, 12, 14, 15, 16, 17];</p> <p>запровадження в рамках програм академічної мобільності індивідуальних і групових консультацій, майстер-класів, практикумів та змішаних занять, а також літніх мовних шкіл [10, 14];</p>

	широке використання ІКТ під час реалізації проєктів академічної мобільності [14, 15, 16, 17]
Індивідуальний рівень	Розуміння академічної мобільності як можливості підготуватися до майбутньої професійної діяльності [3, 11]; розвиток соціокультурної компетентності [11]; удосконалення володіння іноземними мовами [13]; можливість навчання впродовж усього життя [13]; підвищення свідомості учасників програм академічної мобільності та активізація їх участі [11, 13]; підвищення мотивації до участі в міжнародних проєктах [13, 14]; розвиток інформаційної компетентності у здобувачів освіти [14, 15, 16, 17]; формування готовності до інноваційної діяльності [14, 15, 16, 17]

Джерело: власна розробка авторів

Висновки

Академічна мобільність – це один із базових принципів Болонського процесу і пріоритетний напрям діяльності ЗВО, важливий чинник підвищення якості освіти та необхідна умова її інтернаціоналізації. На основі аналізу наукової літератури зроблено висновок, що академічна мобільність – форма організації освітнього процесу, що забезпечує можливість навчатися, викладати, стажуватися чи займатися науковою діяльністю в іншому закладі освіти на території країни чи поза її межами. Вона спрямована на підвищення рівня знань учасників освітнього процесу, досягнення цілісності та наступності в навчанні, формування необхідних компетенцій та м'яких навичок. Академічна мобільність сприяє комплексній та системній модернізації системи вищої освіти відповідно до загальноєвропейських стандартів, забезпечує її привабливість, доступність та конкурентоспроможність.

З'ясовано, що розвиток ІКТ та їх широке використання в освіті впливає і на профіль сучасної академічної мобільності, змінюючи форми організації навчання та управління освітою. На сьогодні окрім очної форми академічної мобільності існують дистанційна та гібридна форми. Значна кількість учасників академічної мобільності бере участь у віртуальних проєктах, які завдяки використанню ІКТ не втрачають своєї ефективності й орієнтовані на створення інноваційного освітнього простору.

Доведено, що міжнародна діяльність ЗВО України спрямована на інтеграцію в європейський та світовий освітній простір, тому для ефективної реалізації заходів академічної мобільності, максимального використання її потенціалу було проаналізовано європейську та світову практику, що дало змогу узагальнити передовий педагогічний досвід та впровадити окремі його елементи у вітчизняних ЗВО.

Визначено, що академічна мобільність у країнах ЄС відбувається на міжнародному, національному та індивідуальному рівнях. Програми міжнародної академічної мобільності включають Erasmus, Horizon 2020, Tempus, а в подальшому Erasmus+ та Horizon Europe. Національні проєкти ЄС фінансуються національними урядами, окремими ЗВО чи науково-дослідними організаціями. Серед найбільш відомих програм на національному рівні є Linnaeus-Palme, Nordplus Higher Education, DAAD, DFG. Окрім того, досліджено роль персональних грантів та визначено найвідоміші фундації у сфері академічної мобільності в країнах ЄС.

Аналіз реалізації програм академічної мобільності в США продемонстрував, що американські заклади освіти імплементують міжнародні програми для надання міжкультурних перспектив здобувачам освіти, підвищення освітніх досягнень через вивчення профільних дисциплін в іншому ЗВО, зростання рівня володіння іноземною мовою, а також отримання фінансової підтримки для навчання. Найбільш відомими є програми академічного обміну Fulbright Program та Global UGRAD. Також у США існують міждержавні угоди про академічну мобільність, а низка програм здійснюється на інституційному рівні. У Канаді більшість проєктів відбуваються за координації агенцій національного рівня.

У ході дослідження з'ясовано, що реалізація академічної мобільності в Україні потребує певного вдосконалення для розвитку інноваційного освітнього простору. На основі аналізу наукової літератури описано способи підвищення ефективності реалізації академічної мобільності в Україні на національному, інституційному та індивідуальному рівнях. Окреслені способи спрямовані на створення інноваційного освітнього простору в ЗВО України.

У подальшому планується проаналізувати особливості імплементації процедур академічної мобільності в окремих ЗВО України з використанням ІКТ.

Список використаних джерел

1. Зленко А., Ісайкіна О. Академічна мобільність як невід'ємна складова інтеграції України до сучасного європейського суспільства знань. *Соціум. Документ. Комунікація: зб. наук. праць. Серія: Історичні науки*. 2019. № 6/2. С. 56-76. DOI: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2019-6/2-56-76> (дата звернення 18.02.2023).
2. Ажажа М. Державне реформування вищої освіти в сучасних умовах. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2019. № 78. С. 7-9.
3. Антонюк В. П. Вища освіта в Україні на шляху інтеграції в європейський освітній простір: досягнення та завдання подальшого розвитку. *Економічний вісник Донбасу*. 2021. № 2(64). С. 169-182.
4. Дерев'яно Д. Державне регулювання процесу академічної мобільності студентів в Україні і США. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2018. № 9. С. 515-521.
5. Загородня А. Академічна мобільність як засіб забезпечення якості професійної підготовки фахівців економічної галузі України. *World Science*. 2018. Т. 7. № 4(32). С. 42-46.
6. Хоминець С. Деякі аспекти академічної мобільності студентів у вітчизняній освітній практиці. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2018. Вип. 1(42). С. 259-263.
7. Хоминець С., Канюк О. Організаційно-змістові аспекти академічної мобільності студентів у США. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2021. № 2(49). С. 228-231.
8. Слуцький Я. Особливості взаємозв'язку між розвитком академічної мобільності та статистично-дослідницької інфраструктури у Сполучених Штатах Америки. *Молодь і ринок*. 2019. № 12(79). С. 51-55.
9. Yan E., Zhu Y., He J. Analyzing academic mobility of U.S. professors based on ORCID data and the Carnegie Classification. *Quantitative Science Studies*. 2020. Vol. 1, No.4. P. 1451-1467. DOI: https://doi.org/10.1162/qss_a_00088 (дата звернення 18.02.2023).
10. Grantham K. Assessing International Student Mobility in Canadian University Strategic Plans: Instrumentalist versus Transformational Approaches in Higher Education. *Journal of Global Citizenship and Equity Education*. 2018. Vol. 6, No. 1. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/289798099.pdf> (дата звернення 18.02.2023).

11. Заячук Ю. Освітні програми ЄС та можливості для викладача українського університету. *Український педагогічний журнал*. 2021. № 2. С. 5-19. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-2-5-19> (дата звернення 18.02.2023).
12. Швидун Л. Освітня мобільність у просторі глобалізованого світу. *Грані*. 2021. Т. 24. № 5. С. 27-34. DOI: <https://doi.org/10.15421/172152>.
13. Hlibko S., Rozghon O., Podrez-Riapolova I. Parties of the «Horizon 2020» and «Horizon Europe» programs as participants in the innovation process. *Право та інноваційне суспільство*. 2022. № 2(19). С. 10-22. DOI: [https://doi.org/10.37772/2309-9275-2022-2\(19\)-1](https://doi.org/10.37772/2309-9275-2022-2(19)-1) (дата звернення 18.02.2023).
14. Bista K., Allen R. M., Chan R. Y. Impacts of COVID-19 on International Students and the Future of Student Mobility: International Perspectives and Experiences. London: Routledge, 2021. 232 p.
15. Гасинець Я., Вакерич М., Куртяк Ф. Цифрова трансформація освіти майбутнього: стандарти, норми та правила. *Академічні візії*. 2023. Вип. 16. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/143> (дата звернення 18.02.2023).
16. Muchacki M. Peculiarities of personality development of the future in the context of information and communication technologies and education system reform (Polish experience). *Futurity Education*. 2022. Vol. 2, No.1. P. 46-56. DOI: <https://doi.org/10.57125/FED.2022.25.03.6>.
17. Oleksiienko A., Kotendzhy L., Kyrylova Y., Kaminsky V., Viesova O. An analysis of the digital university phenomenon: dilemmas, new opportunities. *Futurity Education*. 2022. Vol. 2, No. 4. P. 18-25. DOI: <https://doi.org/10.57125/FED.2022.25.12.02> (дата звернення 18.02.2023).
18. Mobility in higher education. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/sweden/mobility-higher-education> (дата звернення 18.02.2023).
19. Fulbright Ukraine: щорічні конкурси. URL: <https://fulbright.org.ua/uk/programs/> (дата звернення 18.02.2023).
20. Програма обміну для студентів бакалаврату вищих навчальних закладів (Global Undergraduate Exchange Program) 2023-2024. URL: <https://ua.usembassy.gov/uk/education-culture-uk/global-ugrad-uk/> (дата звернення 18.02.2023).
21. United States – Mexico Bilateral Forum on Higher Education, Innovation and Research (FOBESII). URL: <https://mx.usembassy.gov/es/foro-bilateral-mexico-estados-unidos-sobre-educacion-superior-innovacion-e-investigacion-fobesii/> (дата звернення 18.02.2023).